

Maternal health is a guarantee of Child Health

Teshaboeva Feruza Raximovna

Muqimiy nomidagi Qo'qon Davlat pedagogika instituti

Maxsus pedagogika kafedrası v.b.dosenti (PhD)

Usmonjonova Saodatxon Mirzaxamdorovna

QDPI Maxsus pedagogika: (Oligifrenopedagogika)

yo'nalishi talabasi

Abstract: This article discusses the causes of the rhinolalia speech defect and corrective actions to prevent this speech defect. In particular, the life difficulties encountered by children with rhinolalia speech defect and the problems of correction and elimination of pronunciation defects in such children are discussed.

Key words: rhinolalia, surgery, pronunciation defects, game, correction, chemical effects, physical effects, drugs, alcohol, smoking, addiction.

E'tirof etish joizki, yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar bugungi kunga kelib o'z natijalarini ko'rsatmoqda. SHunisi e'tiborliki, bo'lajak onalarimizning salomatligini muxofaza qilish asnosidagi islohotlar samarasi o'laroq, O'zbekistonda onalar o'limi 3,1 barobar, go'daklar o'limi 3,2 barobar, "Ona va bola skriningi" dasturining amalga oshirilishi natijasida nuqsonli bolalar tug'ilishi 2000 yildan buyon 1,8 martaga kamaydi. Bu barchasi yurtimizda islohotlarni oqilona olib borilayotganidan dalolatdir. YUrtboshimizning o'z ma'ruzalarida ona va bola salomatligi haqida kuyunib gapirishlari bejiz emas, chunki insoniyat bugungi kunda o'zi va bolalarida tabiatdagi salbiy omillar ta'sirini his qilmoqda. Bu salbiy omillarni katta insonlarga nisbatan homilaga nisbatan ta'siri xavfliroqdir. Quyida og'ir nutqiy nuqson sanalgan yuqori lab va tanglayda kuzatiladigan yoriqliklarning kelib chiqish sabablariga to'xtalib o'tmoqchimiz. Yuqori lab tanglayning tug'ma kemtiklari avvallari "quyon lab" va "bo'ri tanglay" nomi bilan atalgan. Kasallikning kelib chiqish sabablari dunyo miqyosida o'rganilmoqda. Masalan, Rossiya Federatsiyasida har bir 500.000 ta chaqaloqqa 1ta tug'ma kemtik anomaliyasi to'g'ri kelmoqda. Shulardan 75% bola yuzdagi kemtik bilan tug'iladi, ota-ona esa sog'lom. Nimaga? Sabablari har xil. Aniq bir sababni topish qiyin. Hozirgi davrgacha olib borilgan tadqiqotlarda aniqlanishicha bunday anomaliyalarning kelib chiqish sabablari ikki guruhga bo'linadi:

1. Atrof-muhit ta'siri.

a) Homila ichi infeksiyasi. Homila uchun eng xavfli infeksiyalarga quyidagilar kiradi: sitomegalovirus, herpesning I va II tiplari, toksoplazmoz, qizilcha, gripp, virusli gepatit, xlamidoz, sifiliz, mukoplazmoz, jinsiy yo'l bilan yuquvchi infeksiyalar.

b) Kimyoviy ta'sirlar. Anil bo'yoqlari, neft mahsulotlari, sintetik kauchuk, plastmassa ishlab chiqarishda qo'llaniladigan mahsulotlar, viskoza tolalari.

V) Fizik ta'sirlar: ionlashgan radiatsiyalar, ishlab chiqarish binosidagi yuqori harorat, dori vositalari.

d) Dori vositalari. Foli kislotasi, vitamin A, kartizon gormoni yetishmovchiligi, barbituratlar, sitostatiklar miqdori oshib ketishi. Ularning terotogen ta'sirlari homilada kemtik nuqsonlarni yuzaga kelishidagi sababi aniqlangan.

e) Alkogol, chekish va giyohvand moddalar iste'mol qilishi. Bo'lajak ota-onalar bularning homilaga ta'siri haqida o'ylab ham ko'rishmaydi. Chekuvchi onadan kemtik nuqsonlar bilan farzand tug'ilishi 25% ga yuqoriligi tasdiqlangan.

2. Irsiy faktorlar. Aholi o'rtasida tug'ma lab va tanglay kemtigi bilan bolalarning tug'ilishi 0.002%ni tashkil qiladi. Agar ota-onalardan birida patologiya bo'lsa, birinchi farzand shunday nuqson bilan tug'iladi va keying farzandning ana shunday anomaliya bilan tug'ilish ehtimoli 2-2.5%ni tashkil qiladi. Agar oilada oila a'zolaridan 2 kishida shu patologiya bo'lsa kasallik namoyon bo'lishi 13-14%ni tashkil qiladi. Agar ota-onada va bir nafar farzandda tug'ma nuqson qayd etilsa keyingi farzandda nuqson bilan tug'ilishi 20-50%ni tashkil qiladi. Irsiy sindromlarga diqqatimizni qaratishimiz kerak. Irsiy sindrom nima? Bu avloddan avlodga o'tuvchi ma'lum bir tug'ma nuqsonlardir. Yuqori lab va tanglay kemtigi sindromlari soni 300dan ortiq. Shuning uchun shu turdagi anomaliya bilan farzand tug'olsa genetiklar maslahati kerak bo'ladi. Ota-onalar farzandining kasalligi to'g'risida keying homiladorlik va profilaktik chora-tadbirlar to'g'risida bilishi kerak. Nuqsonning belgilariga qarab yuzni ko'ndalang kemtigi, quloqoldi o'simtali, quloq suprasi nuqsoni, yuqori lab va tanglay kemtigi, tug'ma pastki lab oqma yarasi borligi bolada irsiy sindrom borligidan dalolat beradi. Bunday hollarda genetiklar maslahati zarur hisoblanadi.

Ultra tovushli tekshiruvda bolaning holati haqida to'liq ma'lumot olish mumkin. 12-haftaning oxiriga borib homilaning yuz qismi to'liq rivojlanib bo'ladi. Shuning uchun homiladorlikning 11-12-haftasi UTT uchun optimal muddat hisoblanadi.

Irsiy sindromlarni homilada bor-yo'qligini aniqlash uchun xarlon vorsinkalarini biopsiya qilib xromosoma to'plami tekshiriladi. Bu tekshirishlar akusher-ginekolog va genetik mutaxassislar tavsiyasiga ko'ra o'tkaziladi. UTTni o'tkazishning maqsadi homila rivojlanishini va homilada nuqsonlar bor-yo'qligini aniqlash, shuning uchun optimal o'tkazish vaqti 11-12 va 23-24 haftalardir. Bugungi kunda bu tekshiruvlar 3 o'lchamli tasvirda ham o'tkazilmoqda. Bu tekshiruvlarning aniqligini oshiradi. Boladagi har qanday anomaliyalarning oldini olishning negizida oilani to'g'ri tashkil etish yotadi.

Bular nimalardan iborat?

- Ayol uchun 20-28 yosh eng maqbul tug'ish yoshi hisoblanadi.

- Barcha yuqumli kasalliklarni homiladorlikkacha davolash
- Er-xotinni homiladorlikkacha sog'lomlashtirish
- Barcha zararli odatlardan homilador bo'lguncha voz kechish
- Ishlab chiqarishdagi zaxarli faktorlarning ta'siridan cheklanish, homiladorlik davrida o'z bilganicha dori vositalaridan foydalanmaslik.
- Homiladorlik davrida doimiy ravishda tibbiyot hodimlari nazoratida bo'lish , kerakli tahlillardan va tekshiruvlardan o'tish
- Foliy kislotasi saqllovchi vitaminlarni homiladorlikkacha va homiladorlikning birinchi 3 oyida qabul qilish.

Rinolaliya xillarini aniq bilib olish uni bartaraf etishning yo'llarini to'g'ri belgilab olishga imkon beradi. Uning xillarini aniq ajratmay turib chora ko'riladigan bo'lsa, bu bolaga foyda berishi o'rniga zarar keltirishi mumkin. Bunday bolalardagi talaffuz kamchiliklarini bartaraf etish va bu sohada samarali usullar ishlab chiqish masalalari zamonaviy logopediya sohasida muxim o'rin tutadi, bunday talaffuz kamchiliklarini korreksiyalash va bartaraf etish muammolari esa eng dolzarb muammolardan biriga aylandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. M.Ayubova "Logopediya" darslik –Toshkent - 2014 y
2. A.A.Kolesov "Stomotologiya detskogo vozrasta" –Moskva 1985 g
3. A.G. Ippolitova "Otkritaya rinolaliya" –Moskva 1996 g
4. Axmedova Z.M., Ayupova M.YU., Xamidova M.P. "Logopedik o'yin" Toshkent – 2013
5. Sadikovna, Rakhimova Khurshidakhon, and Oppoxo'jayev Xojixuja Azimjon o'g. "THE IMPORTANCE OF INCLUSIVE EDUCATION IN SOLVING THE PROBLEM OF EQUALITY IN THE EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS." Open Access Repository 4.3 (2023): 757-764.
6. Soliyevna, Mirbobayeva Nodirakhan. "FORMATION OF PROFESSIONAL DIRECTION OF FUTURE DEFECTOLOGISTS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.3 (2023): 546-550.
7. Shuhratjon, Yuldashev Sodir Juraevich Muxammadjonov Shohruh. "Speech therapy games for children with speech defects." Confrencea 11.11 (2023): 68-72.
8. Rakhimovna, Teshaboyeva Feruza. "Didactic And Motivational Opportunities For Teaching In Higher Education On The Basis Of Innovative Technologies." *European Scholar Journal* 2.10 (2021): 70-71.
9. Solievna, Mirboboeva Nodirakhan. "FORMATION OF PROFESSIONAL MOTIVATION IN FUTURE DEFECTOLOGISTS." Confrencea 11.11 (2023): 138-142.
10. Kodirova, Feruzakhon Usmanovna, S. Z. Matupaeva, and Feruza Rakhimovna Teshaboeva. "Methodical cluster-an innovative mechanism to increase the efficiency of general secondary and inclusive education." (2020).

11. Shahnigor, Rakhimova Khurshidakhon Sadikovna Khomidova. "FORMATION OF KNOWLEDGE, SKILLS AND COMPETENCES IN THE PROCESS OF TRAINING CHILDREN WITH HEARING DEFECTS TO WORK." *Confrencea* 11.11 (2023): 188-192.
12. Sadikovna, Rakhimova Khurshidakhon, and Rustamova Feruzabanu. "CONTRIBUTION OF CHARLES MIKHAIL EPE TO THE EDUCATION OF DEAF CHILDREN." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 11.3 (2023): 563-566.
13. Sadikovna, Rakhimova Khurshidakhon. "COCHLEAR IMPLANTATION: AN INNOVATION IN THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY, MEDICINE, DEAF PEDAGOGY AND SPEECH THERAPY." *Open Access Repository* 4.2 (2023): 321-330.
14. Sobirkhanovna, Makhmudova Madinakhan. "SOCIO-PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION." *International Journal of Early Childhood Special Education* 14.6 (2022).
15. Sobirkhanovna, Makhmudova Madinakhan, and Akhmedova Vazirakhan. "EFFECTIVE ORGANIZATION OF CORRECTIONAL-LOGOPEDIC WORK IN CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY." *Open Access Repository* 4.3 (2023): 134-141.
16. Sobirkhanovna, Makhmudova Madinakhan, and Vakhobova Munirakhan Sadirdinovna. "PECULIARITIES OF SPEECH OF CHILDREN WITH MOTOR ALALIA SPEECH DISORDER." *Open Access Repository* 4.3 (2023): 851-858.
17. Sobirkhonovna, Makhmudova Madinakhan, and Goyipova Nodira. "Theoretical aspects of the development of academic mobility of future speech therapists in dual education." *Asian Journal of Multidimensional Research* 11.12 (2022): 148-154.